Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U000501

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 18-01-2024

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ про видання диплома та додатка до диплома доктора філософії І.В. Олександрук № 26 від 03.04.2024

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Олександрук Ірина Володимирівна
2. Iryna Oleksandruk

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2701-1714

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Філологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Філологія

Дата захисту: 14-03-2024

Спеціальність за освітою: українська мова і література

Місце роботи здобувача: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416998

Місцезнаходження: вул. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ID 4847

Повне найменування юридичної особи: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416998

Місцезнаходження: вул. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416998

Місцезнаходження: вул. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 16.21.65

Тема дисертації:

1. Моделювання семантики одиниць лексичного рівня в лексикографічній системі тлумачного типу (на матеріалі Словника української мови у 20 томах)

2. Modeling the semantics of relative adjectives in the lexicographic system of the interpretive type (on the material of the Dictionary of the Ukrainian language in 20 volumes)

Реферат/анотація:

1. Пропонована дисертація – комплексне дослідження семантики відносних прикметників сучасної української мови в лексикографічній системі тлумачного типу. Дослідження пов'язане з розв'язанням таких важливих проблем, як: автоматичне опрацювання лексикографічної семантичної інформації та її представлення у вигляді, придатному для створення систем автоматизованого семантичного опрацювання українських текстів; застосування електронних тлумачних словників у системах автоматизованого опрацювання мовної інформації. Мету наукової праці становило розроблення моделі та інструментарію для багатопараметричного опису семантики відносних прикметників, тлумачення яких в електронному тлумачному словнику передано за відсильними формулами «Прикм. до...» та «Стос. до...». Наукова новизна

результатів дослідження полягає в тому, що вперше в українському мовознавстві на засадах теорії семантичних станів одиниць лексичного рівня, розробленої В. А. Широковим у межах загальної інформаційної теорії лексикографічних систем, створено модель та інструментарій для опису семантики відносних прикметників в ЕТС; висвітлено одне з актуальних питань комп'ютерної лексикографії – принципи процедурного багатопараметричного опису семантики слів із неекспліцитним представленням лексичного значення в електронному тлумачному словнику. На основі теорії семантичних станів розроблено модель та алгоритм формування експліцитних тлумачень на прикладі відносних прикметників, значення яких представлено в електронному тлумачному Словнику української мови неекспліцитними формулами опису лексичного значення «Прикм. до...» та «Стос. до...». Проведено аналіз лексичної сполучуваності відносних прикметників з іменниками в тексті з використанням корпусних технологій. У результаті аналізу виділено типи семантичних класів та семантичних відношень, у яких виступають відносні прикметники в сполученні з іменниками. Побудовано спеціалізовану лінгвістичну базу даних «Семантика відносних прикметників», яка поєднує в собі автоматизоване робоче місце дослідника, репрезентативний за обсягом масив мовного матеріалу дослідження, засоби семантичної диференціації, проміжні результати певних етапів аналізу та кінцеві результати. База даних виконує функцію інструментарію для системного представлення диференційних ознак відносних прикметників, на основі яких пропонується формувати їхні тлумачення в експліцитному вигляді в електронному словнику. Практичне значення дисертації полягає в можливості використання отриманих результатів у навчальній роботі, проведенні спецкурсів із семантики, комп'ютерної лінгвістики. Побудована лінгвістична база даних «Семантика відносних прикметників» може бути застосована як інструмент редагування тлумачних статей відносних прикметників в електронному тлумачному словнику з погляду уточнення виділених відтінків значення, визначення лексичного значення тлумачної статті нових слів. База даних стане матеріалом для проведення інших багатопараметричних мовознавчих досліджень в автоматизованому режимі, зокрема з проблем однозначності та багатозначності слів; створення семантичних класифікацій; побудови різних словників: перекладних, автоматизованого словника українських прикметників, семантичного словника української мови та ін.; для дослідження лексичної сполучуваності слів; розв'язання завдань класифікаційного характеру, що передбачають виконання операцій зіставлення мовних одиниць за багатьма параметрами. Представлене в експліцитному вигляді значення відносних прикметників в автоматичних перекладних словниках дасть змогу в системі машинного перекладу визначати перекладні еквіваленти багатозначних слів, враховуючи конкретні значення, розрізняти синоніми та перекладні елементи.

2. The proposed dissertation is a comprehensive study of the semantics of relative adjectives in the modern Ukrainian language in the lexicographic system of the interpretive type. The research is related to solving such important problems as: automatic processing of lexicographic semantic information and its presentation in a form suitable for creating systems for automated semantic processing of Ukrainian texts; application of electronic explanatory dictionaries in systems of automated language information processing. The aim of the scientific paper was to develop a linguistic and informational toolkit for a multi-parameter description of the lexical semantics of relative adjectives of the modern Ukrainian language, the lexical meaning of which is given in the electronic explanatory dictionary according to the strong interpretation formulas «Adjective to ...» and «In relation to ...». The scientific novelty of the research results is that, for the first time in Ukrainian linguistics, on the basis of the theory of semantic states of lexical level units developed by V. A. Shirokov within the framework of the general theory of lexicographic systems, a linguistic and informational toolkit was created to describe the lexical semantics of relative adjectives in modern Ukrainian languages; one of the topical issues of computer lexicography is highlighted – the principles of procedural multi-parameter description of the semantics of words with non-explicit representation of the lexical meaning in the electronic dictionary. On the basis of the theory of semantic states, an algorithm for the formation of explicit interpretations was developed using the example of relative adjectives, the meaning of which is represented in the electronic explanatory dictionary by non-explicit formulas for the description of the lexical meaning «Adjective to ...» and «In relation to ...». An analysis of the lexical compatibility of relative adjectives with nouns in the text was carried out using corpus technologies. As a result of the analysis, a

typology of semantic classes and semantic relations was identified, in the functioning of which a relative adjective in combination with a noun participates. A specialized linguistic database «Semantics of Relative Adjectives» has been built, which combines an automated researcher's workplace, a representative array of research linguistic material, means of semantic differentiation, intermediate results of certain stages of analysis and final results. The database performs the function of a linguistic and informational toolkit for the systematic presentation of differential features of relative adjectives, based on which it is proposed to form their interpretation in an explicit form in an electronic dictionary. The practical significance lies in the possibility of using the obtained research results in educational work, conducting special courses in semantics, computer linguistics. The constructed linguistic database «Semantics of relative adjectives» can be used as a tool for editing explanatory articles of relative adjectives in the electronic explanatory dictionary from the point of view of clarifying the highlighted shades of meaning, determining the lexical meaning of the explanatory article for new words. The database will serve as material for conducting other multi-parametric linguistic studies in an automated mode, in particular on the problems of ambiguity and ambiguity of words; creation of semantic classifications; construction of various dictionaries: translation, adjectives of the Ukrainian language, semantic dictionary of the Ukrainian language; study of lexical conjugation of words; solving tasks of a classification nature, which involve the performance of comparison operations of language units according to many parameters and tasks of statistical processing of data. The explicitly presented meaning of relative adjectives in automatic translation dictionaries will enable the machine translation system to determine the translation equivalents of polysemous words, considering specific meanings, to distinguish between synonyms and translation elements.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Олександрук І. В. Дефініція в логіко-лінгвістичній системі тлумачного словника. Мовознавство. 2018. № 1. С. 59-65.
- Олександрук І. В. Експлікація лексикографічної інформації в електронних словниках. Наукові записки НаУКМА. Мовознавство. 2019. Т. 2. С. 51-55.
- Олександрук І. В. Дослідження семантики відносних прикметників української мови (на матеріалі «Словника української мови» у 20 томах). Проблеми гуманітарних наук : зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія». Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2021. Вип. 48. С. 101-107.
- Олександрук І. В. Теорія семантичних станів як інструментальний засіб для експлікації лексичного значення відносних прикметників. Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : ВД «Гельветика», 2022. № 58. Т. 2. С. 178-183.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впровадження не планується

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Широков Володимир Анатолійович

2. Volodymyr Shyrokov

Кваліфікація: д. т. н., старший науковий співробітник, 05.13.06

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5563-8907

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05540333

Місцезнаходження: просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Лучик Алла Анатоліївна

2. Alla Luchyk

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.01, 10.02.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4218-355X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Києво-Могилянська академія"

Код за ЄДРПОУ: 16459396

Місцезнаходження: вул. Г. Сковороди, буд. 2, Київ, 04070, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Жуковська Вікторія Вікторівна

2. Viktoriia Zhukovska

Кваліфікація: к. філол. н., професор, 10.02.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4622-4435

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, буд. 40, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Скопненко Олександр Іванович
2. Olexandr Skopnenko

Кваліфікація: к. філол. н., старший науковий співробітник, 10.02.01, 10.02.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6814-5041

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416998

Місцезнаходження: вул. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Файчук Тетяна Григорівна
2. Tetiana Faychuk

Кваліфікація: к. філол. н., 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-6357-8158

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416998

Місцезнаходження: вул. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Тараненко Олександр Онисимович
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Тараненко Олександр Онисимович
Відповідальний за підготовку облікових документів	Вакулич Марія іванівна
Реєстратор	УкрІНТЕІ
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна